

Riksföreningen Sveriges Fäbodbrukare
Inger Jonsson
Offne 142
830 47 Trångsviken
inger.nilsnils@tele2.se

Registrator
Jordbruksdepartementet
103 33 Stockholm
registrator@agriculture.ministry.se

Yttrande till Landsbygdsutredningens slutbetänkande (SOU 2006:101 mfl) på remiss Jo2006/3156

Landsbygdsutredningen presenterar ett intressant och grundläggande helhetsperspektiv och en relativt klarögd beskrivning av landsbygdens förutsättningar, såsom betydelsen av glesbygdens strukturer och förvaltningen av naturresurserna, samt reflektionen att Sverige kan ha anledning att överväga en högre prioritering av landsbygden och landsbygdspolitiken. Fäbodbruket hör också till den regionala utvecklingspolitiken och vi vill betona behovet av mer kunskap om fäbodbrukets roll för en långsiktigt hållbar utveckling. Så utgör fäbodbruket som kunskapsbaserat långsiktigt hållbart nyttjande av naturresurser ett av få exempel på produktionsystem för livsmedel med en positiv energibalans. Vi vill i det följande särskilt uppmärksamma några konkreta problemområden, delfrågor och utvecklingsmöjligheter med koppling till fäbodbruket.

Fäbodbruket svarar för väsentliga natur-, miljö- och kulturvärden och har betydelse som resurs för turistisk utveckling, småskalig produktion och hantverksmässig livsmedelsförädling. Fäbodbruket är en del av en regional profil och utgör värdefull resurs för landsbygden i den svenska fäbodregionen. Fäbodbruket är en kvarvarande traditionell, kulturhistoriskt förankrad och kunskapsbaserad verksamhet med rötterna i det gamla bondesamhällets självhushållningssystem, vilket idag med modern terminologi också kan beskrivas som en flexibelt, diversifierat och småskaligt landsbygdsföretagande med kvaliteer som har betydelse för en långsiktigt hållbar samhällsutveckling.

Fäbodbruket har sålunda också en betydelse för flera av miljömålen där det uttryckligen berörs av kvantitativa målsättningar inom Rikt odlingslandskap, innefattas i kvalitativa aspekter inom Rikt växt- och djurliv, samt med en väsentlig betydelse för Levande skogar, Storslagen fjällmiljö samt Myllrande våtmarker.

En grundläggande aspekt utgör fäboddjuren som nu utgör en försvinnande liten rest av ett historiskt vida större antal betesdjur i det nordsvenska skogs- och fjälllandskapet. De fäbodgående djuren på traditionellt utmarksbete utgör en av de största underskottskategorierna i landet av naturbetesdjur. Huvuddelen av våra utmarker har varit kulturpåverkade genom boskapsskötsel under mycket lång tid. Det är därmed enligt vår uppfattning en nödvändighet med fler betande djur inom fäbodbruket för att som en del det extensiva betesbruket i Sverige kunna bidra med och uppfylla sin del av ansvaret för den biologiska mångfalden samt natur- och kulturvärden som hör till det nordsvenska skogs- och fjälllandskapet.

Dessa stora värden till trots behandlas ändå inte fäbodbruket som sektor på ett sätt som skapar framtidstro bland brukarna eller ger tilltro till miljöpolitiken på detta område.

Som principiellt exempel vill vi här passa på tillfället att ge en fördjupande beskrivning av hur fäbodbruket i verkligheten kan utsättas för okunskap, negativ behandling och radikala

försämringar, även om det existerar vad allmänt kan tolkas som positiva intentioner i utsagor, deklARATIONER och målsättningar av olika slag (läs: Trots Fina Ord);

Det just nu aktuella förslaget till nytt miljö- och landsbygdsprogrammet innebär för fåbodbrukets vidkommande sammantaget en påtaglig försämring av villkoren för fåbodbruket. Synbarligen sker detta med stöd av en snäv bokstavstolkning av ett härlett antalsmål inom miljömålet Rikt odlingslandskap. Till detta läggs en administrativt skapad ideal utformning av ett fåbodbruk, och det nu föreslagna regelverket har utformats efter detta.

Man skapar så ett regelverk som generellt försämrar villkoren för näringsdrivande småjordbruk (mer än ca 10-20 djur) Om än villkoren relativt förbättras för kategorin små fåbodbruk (färre än ca 10 djur som mjölkas) så handlar det i faktiska tal om små belopp i relation till årsekonomi och löneuttag i småjordbruket. Dessa små verksamheter ges alltså ändå inte på något trovärdigt sätt rimliga möjligheter att existera inför framtiden. Det kvarstår betydande svårigheter att klara årsekonomin med alltför få djur och mjölkproduktion baserat på extensivt naturbete får generellt underskott i en kalkyl. I praktiken gäller att så små djurföretag existerar på grund av särskilda omständigheter av något slag. Den föreslagna mjölkningsersättningen räcker inte till. Vår bedömning är att inte heller de minsta fåbodbruket i tillräcklig utsträckning kan få erforderligt antal generationsövertagare eller nyetableringar för att vi ska kunna ha kvar fåbodbruket som ett levande kulturarv. Därmed saknas ännu förutsättningar för utveckling av fåbodbruket inför framtiden.

Allt detta har växt fram under nu snart två år utan förankring bland fåbodbrukarna, utan att det finns någon genomtänkt strategi och utan förankrad långsiktig målsättning för fåbodbruket. Fåbodbrukarna har varken haft inblick, eller kunnat delta, i utformningsprocessen eller tagit del av beslutsunderlag. Så saknas också konsekvensanalys av lagda förslag.

Fortfarande saknas också någon rimlig förklaring till vad som överhuvudtaget motiverar dessa radikala förändringar och påtagliga försämringar för denna lilla kategori brukare i landets utpräglade glesbygder.

Enligt vår uppfattning saknas helt uppenbart en långsiktig strategi och målsättning för fåbodbruket i vårt land. Vi saknar den stabilitet, kontinuitet och utformning av regelverk och villkor som erfordras för att utveckla fåbodbruket inför framtiden. Fåbodbrukarna efterfrågar skälig delaktighet i framtida utveckling och utformning av regelverk och villkor som är av avgörande betydelse för fåbodbruket, de aktiva fåbodbrukarna och en långsiktigt hållbar utveckling också i vår del av den svenska landsbygden.

De globala utmaningarna innebär en process av förändringar på snart sagt alla plan. Under efterkrigstiden har det skett en påtaglig förändring av villkoren också för småbruk och fåbodbruk, inte minst vad gäller de ekonomiska förhållandena och så till den grad att det nu är ett faktum att ägandet till naturresurserna varken inom jord- eller skogsbruk vanligen inte kan försvaras med normal avkastningsekonomi. Många andra intressen och grupper, såväl inom landet som utländska, kan idag värdera och betala mer för jord- och skogsbruksfastigheter för rekreation och fritid, jakt och kapitalplacering, ideell naturvård, m m.

Detta innebär en påtaglig och ökande förändringsprocess där landsbygdens strukturer, kultur och hittillsvarande verksamheter omvandlas, utvecklas eller avvecklas. Så verkar också ett antal politiska direkt kontrollerade faktorer som jordbruks- och skogspolitiken, fastighetslagstiftningen, regional, miljö- och skattelagstiftning m m.

Sammantaget innebär detta också att grunden för fåbodkulturen försvagas i takt med att jordbruksfastigheterna övergår från traditionellt brukande till andra ändamål med nya ägarkategorier.

I den mån samhället inför framtiden önskar bibehålla fåbodbruket som levande kulturarv och traditionell kunskap i någon utsträckning så måste tillskapas förutsättningar för en positiv driftsekonomi och rimliga arbetsvillkor för småjordbruk med fåboddrift, liksom för yngre brukare inför generationsövertagande eller att etablera sig i ny verksamhet.

Det finns sannolikt intressanta exempel och modeller att forma villkor för småbruk med extensiv djurhållning också från andra länder inom EU. Så har man i Österrike utformat en landsbygdspolitik som till del kan beskrivas som en avreglering för dessa landsbygdsföretag, med resultat att man påtagligt stimulerar praktiker, entreprenörer och småskalig jordbruksverksamhet genom radikalt annorlunda villkor och ett påtagligt bättre landsbygdsföretagsklimat jämfört med Sverige.

Vi anser att fåbodbruket in Sverige förutom fler levande fåbodar också behöver ett betydligt större antal djur på fritt mulbete som en nödvändig grund för att bevara, stärka och utveckla fåbodbruket som kulturtradition och levande kulturarv inför framtiden. Inom fåbodregionen utgör fåbodbruket som aktiv verksamhet en värdefull del av en levande landsbygd och en avgörande del i ett landskapsperspektiv.

Enligt vår uppfattning måste även i vårt land införlivas i lagstiftning de delar av konventionen om biologisk mångfald som berör fåbodbruket som levande kulturarv, lokal och traditionell kunskapsbaserad verksamhet med avgörande betydelse för en långsiktigt hållbar utveckling. Bland annat formulerat i artikel 8 j, där man beskriver ansvaret för och angelägenheten av att bevara traditionell kunskap och lokala sedvänjor in situ.

Att inte nyttja eller att inte skapa förutsättningar för dessa resurser som fåbodbruket representerar och kan bidra med är enligt vår uppfattning att betrakta som misshushållning. Fåbodbrukarna är intresserade av att medverka i ett framtida utvecklingsarbete kring dessa frågor.

Riksföreningen Sveriges Fåbodbrukare

Offne 2007-04-15

Inger Jonsson, ordf